

san u turšiji ili kuća na dvije strah-vode

milenko stojčić

UPRI U ME PRSTOM, DUŠE — I U ME SE ZAGLEDALI GRIJESI!

O godu 970-om najrade ću šaputati («Šapat se dalje čuje», kažu). Primakni »strah — organ«, i prst na usta... Oslušni...

»Sve treba živ čovjek okusiti! Život je jedan!«, govorio djed Teodor, ja slušao i primao.

Ponesen praučiteljevom mudrošću nadnesem se, gore navedene godine prvi put, nad čašu vatrene vodice. Tražeći svojlu rastočenu glavu na živom, talasastom ogledalu hrabrile me riječi zarano upijene u moždan rasad:

»Popi, razgali tužnu dušu!«

»Iskapi, sve će na svoje doći!«

»Ko ne pije, čovjek nije!«

»Oj rakijo, rako, ja te volim jako!«

»Popi, zaboravi!«

»Za pokoj duše, živjeli!«

»Trebati piti, svim svecima nazdraviti!«

»Ispi, pa povedi pjesmu!«

»Evo jedna, na šestrice!«

»Evo još jedna, na dvije si noge i došao!«

Raspetmed dalekim saglasjima i strahom od svoje amebe-glave mirisao sam demonsku turšiju, obilujući utrnule, suve usne. Sjajna, kristalna čaša, pehar tajnoća, magmatično me privlačila svojim oblim, razjapljenim usnama. Odozdo, iz nutrine purpurnog mora završale me glave ukletih pjesnika, prosjaka i kraljeva hododara i obošasnika, kojekakvih ubica i samoučica, mrčajskih i dragorakvih znanaca. Zazivala me i glava djeda Teodora:

»Život je jedan! Okusi!«

Zaronio jesam u desetogodišnji san ako je vjere u kalendaru. No, svi moji časovnici čuvahu tajnu o munjevitom novosu kroz čije rešetke (»rešeto i san«, duše!) silinom svjetlosti prosijahu časi, dani i godine, jutra, noći i zore, providi, ushiti i drhtavice. O snu, šta? Na neuređen način ureden san hiljadugoda bijaše otešćao svežim plašnjama, svojim i plašnjama hiljada drugih pijača. Zalijevao sam svoje i dopijao strahove noćne braće. Ostavio svoju toplu kuću, »prvi svemir«, zaboravio njene »intimne valere«. Srušio »vertikalno biće« rodenja, odlelujuo bogazama koje »usisavaju ljude«. Rastočio u piću demona svoju rodenu na četiri vode. Ostati ili otići — kako odmeriti?! Grehota jedno, grehota drugo! Željan kušnje učaurio sam se u hladnim domovima pored puta, u nikane dokućenim zidinama. Priča me, vidim, izdaje! Ne dam se tako lako nipođašto dati žaljenju! Ja na sav glas obznanjujem: volim svoj pakleni novosan, ljubim hiljade svojih raskućenih kuća! Sada, kad priučen miru, rešim poslanicu o svojim prevrgnućima pobožno osvjetljam svoje noće ispijene u drhtaju organa; tako se sažimalo, dokaljivalo mnogogode mogega života. Tako sam dovidao svoja mnogobrojna lica, svoje glave, moždane krečane. Tako izrastah u jednog-po-jednog.

Novosan, šta?

U njemu je lebdjelo moje tijelo, zračila se duša (zbilja, šta je Duša?!), zatezale moždane vijuge kao žičice citre pod nježnim prstima zanijetog svirača. Svrđlo sjećanja burgija u mozgu i primozgu; kroz ranu nišanim stilusom ali ne prividam lice Sebe Drugog, lice Augusta Snevača /Pijača. Stoga potkožnim očima obasjavam tvrdu mjehur-košuljicu kojom je zaštićen Novi San. Kroz čudesni zar naziru se putevi, crne kuće, ljudske glave bez lica... Unutra, u deliričnom mjehuru toga mog desetogoda (ako je vjere u kalendaru), šumi talasa ljuta turšija, teška vodica svega. U njoj se sažimaju i rimuju; iskidane strijele misli, žiške ljubavi i mržnje, znane i nesuvise riječi, bolovi, uzdasi, kriči, slike i prislike, smijeh i suze ovo i ono... Zaokrenut mjehur pijanog kosmosa (svijeta) rada misteriju za misterijom: od snažnog srka turšije i pelina koja obara ovozemnu postojanost osmijehnuti redov plače, onaj od suza se smije; onaj leleče a misli da pjeva; taj koji mirno ljubi čašu — ubija nekoga. Jedan srk kojega sasipam niz zažareno ždrijelo stoljećem teče

do ponornica tijela! Eno jednog »mokrog brata« u čošku ubojite kuće — desnicom križa svoje tijelo; to se otkriva ubica bogova. Jedna se godina premeće u zorski tren, u pijačev čas u kojem žagri »ponočno sunce« krvavo kao prišt. Dvoje se, vidi, sljubljuju u grču — ledenica se o ledenicu prebija. Ovo je, evo, pijač s ružom u reveru — ružom smrti. Skripte dveri zanebesane mehane — to se kovčeg smrti otvara. Službenica, seiri, časti nestora bokalom vina — to mu ona na daće dolazi. Dvojica stišću jedan drugom ruku — gube se u nedohodu...

Šta, ja?

Mnoga bjelosvjetska kuća bez vrata, prozora i ognjišta bijaše moje utočište. U dosjećanju mi se vraćaju samo mokre, hladne kvake koje nikada nisam obilježio otiskom svojih prstiju. Nema čaše na čijem se rubu nije hvatao moj usneni pečat. Nema stola — odavde do Velegrada — čije uštape nisam nadgledao svojim pomućenim očima. Sto se znade otvoriti poput duboke rake, zna se premetnuti u presjecalo s kojega ti frca glava, u toplu postelju, u opako ogledalo iz kojega ti u čelo puca žena, otac, majka, drug. To je ogledalo koje zameće krvavu kavgu. Stol s bijelim stolnjakom (bijelina je muka pijača) često mi se nudio kao list hartije na kojem je moja ruka vijala pismenu obrnutim slovom, s lijeva na desno. Slova i njihov pisar nisu se međuse raznavali. Skoro, u trijeznom miru, čarao sam ove tapije noći, nešto od toga dočitavajući:

»zonkaAma iM viraTeto jeloTi... štarNi-nceSu joj vamSni aN sniU/čuMa... tenaPu sniceUvi u sudU tačuOgr, zI seSi/čaneKre ioP amS pornogSum kaSo, vljeDi jelaBi... dajuć-Sje joj u loKri, u tloGro amS daoSje...«

Potom:

»prsteSto keRu rajuŠama zI daSu dajaSu... jemoPi, bimoLju mbuBo zal laČe... dO nasDa dO traSu moS ciSve i baračIO...«

Da, bijah zaustio u prvoj čaši, ali pijan od mastila, čaša mi se ote iz usta.

Bje, velim, 970-ta.

Izrastao, izdikao iz strahovlja mladosti, tražio sam nove jeze, nove mravinjake srsi. U zapisano mi veće grlo mi se sušilo kad se približih mrčajskoj mehani na kojoj je nejvešta ruka ispisala palindrom »Melem«. Provirio sam kroz vječno otkrinite dveri; teški, mračni pijači već se bijahu posvetili svojim stolovima. Prisokolio sam strah, nečujno gurnuo nogom vrata, ušao. Drhtao sam gledajući zakravljenne oči pijača. Zapuhnulo me teški mehanski kád. Prišao sam stolu za kojim je bila slobodna moja sudbinska stolica. Sjao sam, pogledom prizivajući polunagu mrčajsku službenicu. S čudenjem me upijala očima, a onda, osmijehnuta, prišla:

— Šta ćeš, sine?

Svi se bri mehani »Melem« okrenuli se meni.

— Evo nam došo novi kalfa! — povikao nekko.

— Reci sine! — ponovo se oglasila službenica, obraza zapaljenih vinskom vatrom.

— Ništa dijete neće! Vidiš da mu se uši crvene ko kreste u pijetla! — podsmijevao mi se jedan pijač.

Pozdravio sam se sa znanim pijačem koji je sjedio s druge strane stola.

— Dobro došao! — nježno me ohrabrio, stisnuo ruku. — Šta želi mladi gospodin? Ptičijeg mljeka? — još jednom je zinula službenica.

Kroz cvokotave zube nisam mogao procijediti ni jednu riječ.

— Daj ti junaku mesa i krvi! Krvi imaš jer si u periodu! A mesa, bogu hvala, gdje god se uhvatiš! — još jednom se poigrahu sa mnomo.

— Donesi bokal vina! On je večeras moj gost! — rekao pripiti znanac.

— Kako tvoji sinovi? — pitao sam ga, tek da odmrznem vilice i utrnule usne.

— Onaj manji je dobro, pije mljeko! A stariji mi pije krv!

Službenica donijela dva bokala rubin-vina.

— Šta te večeras nanese u mehanu? — pitao me, puneći naše čaše.

— Hoću večeras da pijem!

— Je li ti prvi put?

— Jednom mora biti prvi put! Niko se još nije pijan rodio!

— Piješ, ne beri brigu! Moj si gost! Živio! — kucnuli smo se, isplili. Stresao sam se od vinske vatre. Pričešće sam obavio u strahu od dubine bokala.

Moje tijelo je težilo već nekoliko čaša vina. Krv mi se lagano palila »pićem istine«. Predavao sam se smjerno božanskoj čavrnđiji; prvo se zaokretao stol, potom mehana, pa svi svjetovi pod moždanim nebesima. Strah je iščilio u fantastičnom kosmičkom piru. Glava mi se proljepšavala u nebesko tijelo.

U mehani »Melem« orujili smo se zorom. No, u onom, novom ritmovanju i preimenovanju svijeta ruj zorski još nije imao svoje ime, ako to nije bio onostran pejzaž, purpur ranog pomračenja, moćne nesvijesti. S nama dvojičkom pićem se pričestila i zapaljena službenica. Čega se mogu dosjetiti? Priosjećam svoj goli stomak na kojega se izlijeva tekućina iz teškog, znojnog, opojnog službeničinog tijela. U mozgu, ogrizenom u vinskoj turšiji, nakratko je odapeta strijela straha — da će me ta žena, onako mokrog, eteričnog, bez po muke usisati u svoju užarenu cvjetaču.

— Umoči stožinu! — odjekivao je u novom organu sluha duboki glas pijača/staratelja.

Jedini istinski znak te noći bijaše plašt mjesečine. Sve drugo — hiljadu mjesečevih rogova, nebesni svjetlac, žudni fluid, stožina, cvjetača — usrhnto je magnetom dalekog empirija koji je, u hiljadu neoslika, pucao pred mojim zažagrenim očima. Na varljivom putu kući, u magmatičnom zemljotresu svega, posrećio mi se svevid počela; kružile su oko mene kuće, bašte, putevi, ograde, psi i mačke, ranoranioci tražeći svoje konačište, svoj vječiti mir. Raspečanih čula ispijao sam slike stvaranja/rastvaranja svijeta. Sama me sreća (»Sreća prati pijače i djecu!«) dovela rođenom domu. Moja soba, izgubljena iz kostura kuće, zaokretala se i izgubila u nedodirnutim predjelima Novog Sna... Kasnije sam, od danas do sutra, gradio svoju zaboravom srušenu kuću u utrobama čaša. Zajedno smo, moja noćna braća i ja, u siritualnim akcijama, u gradilištu srce, salijevali fundamente svojih dalekih domova od sna, od ludila...

Ko smo (bili) mi, ja i moji noćni rod?, pitaš, duše.

Mi jesmo, mili, pijači/potukači, Novi Anahoret. I leptiri smo u mreži noći, zore, jutra. Oni koji nas ismijevaju (koji su nas ismijevali i upirali prstom za nama) krstili nas ništarima. Neka smo i to (bili)! Duše, ne upiri prstom u naša čeca! Nećeš nas prepoznati sada, ni sjetiti nas se! Nemamo karakteristična znaka, mladeža, ožiljka. Pijaču/potukaču ožiljak je na zalisku srca!

Ko smo i gdje idemo?

Zašto bježimo od jasnih ogledala? Naše glave se providaju samo u ogledalima čaša! Uzalud zagledaš naša izbrzdana čela, preispisana lica! Tlapnja i taština ispisane su božanskim stilusom, strijelom koja peče. Naša je sreća u tome što se to ne može tako lako prevesti i iščitati. To je jezik mračnih, rusih bogova, nemušta proza. Samo pijač pijaču može rastolmčiti brazdu crnog žezla, šaradu zamumuljenih i zakukuljenih črta s lica i čela. Pijemo jezičnu pića koja, prosuta na žeru, bacaju silne plamenove. Pijemo zbog opsjene snage letača lkar, našeg ložničara. U čaši, siju, potpaljujemo zavičajna ognjišta, zaprećemo slatku poguču u lugu dilirične misli. Pijemo da napijemo žednu, hladnu, crnu uvisnicu oko srca trostruko opasano. Ni jedna majka nije rodila pijača. Pijač postaješ za božji tren, dok dlanom o dlan udariš: od riječi, poljupca, noža, sna...

Dosta je, duše, dosta pitanja.

Slušaj ono što ti sam miloštimo. I u to vjeruj! Ne u svoja pitanja...

U mjehuru punom vatrene turšije, mjehuri/ništlu ovozemlja, vladaju snažne plašnje, ubitačne, neizrecive. I u usojnim i prisojnim predjelima leži još nedodirnuti sjeme i srsi. Kadgod se zagnjuris u viliman čaše padaš, nemilice i nepovratno, na dno od strašila/trapeza. Otvoriću, evo, ranu jedne daleke zore...

Velegradaska mehana, krcata zanebesanom rasom.

Stojim za šankom, oltarom pijača, naljevam nevidljivu, davolsku, žednu menzuru u utrobi. Moždani mi plamen liže plafon, nebasa. Čaša se trese u ruci. Uz mene, nalakćena na šank ženski andeo s teškom turšijom u ruci. Gledajući me upijajućim pogledom palaca crvenim, vlažnim jezičcem kao bičem.

— U zdravlje, zmijsko! — nazdravim.

— Nisam zmijska! Ja sam Amelija, ona koja guta žive zmijske!

— Čast mi je, zmijska boginjo! Želio bih da vidim tvoju trepezu!

— Dodi večeras u cirkus »Amadeus«!

— Zašto se onda u piću blažiš, cirkusna božice?

— Ubijam strah za večeras! Treba zmijske zaboraviti svaki put prije nastupa! — rekla, bližeći mi, osmijehnuta, jezik i usne. Pokušavao sam da ustuknem, da se izmaknem, uzalud. Njene magične, sjajne zmijske oči hipnotisale su moje oduzeto tijelo. Čvrsto me zagrlila na usta mi nabijajući prsten svoje čaše. Gucnuo sam nekoliko puta, stresajući se u strahu.

— Vidjećeš kako zmijska ulazi u moje tijelo!

Nježno mi je privila vruće usne na usne, a zatim vrškom jezika proburgijala usta. Obledenio sam od glave do pete. Nemoćan, dahtao sam, boreći se za vazduh; njen glatki, palacavi jezik uranjao je niz moje ždrijelo, rastući, zaobljavajući. Pomislio sam kako će me proburaziti. Utroba mi se prevrtala. Vršak zmijskog jezika liskao mi, oblizivao drhtave organe. Jednog trena osjetio sam kako me njen jezik cijelog ispunio, začepio. Izlučila je u me more svoje gorke sluzi kao zmijskog ijeda. Povraćalo mi se. U trenutku kad sam ostao bez daha — je li osjetila, nije li? — sklupčala je jezik u svoja usta. Uhvatio sam se za šank, iskapio čašu vatrene turšije. Noge mi podrhtavale, koljena klecala. Osmijehnuta, rekla je:

— Ovako ljubi zmijska nad zmijskama!

Dugo sam Ameliju, ženu/zmiju odbolijevao u »vodi istine«, u »piću demonu«.

Jednom, u zoru, pošao sam da tražim put do rodene kuće, do »verikalnog biča«. Kojim god sam putem krenuo plesao je ispod mojih nogu. Izgubljen, primišljao sam da i put, sam, nekuda ide, radi samog sebe, u suprotnom pravcu od moje želje. I put, uvjeravao sam se, ima neki san, svoje piće i pijanstvo. Te, nezna, nadnarayne, divlje i nepodmitljive zore zalud sam stopom pečatio kojekakve puteve i stranputice. Neki prijedeni putevi mi se na misteriozan način vraćali pod nogu, a neki mi bježahu dok sam u mjestu stajao. Jedni su mijenjali svoje kičme, nadigravajući se sa mnom. Iznenada sam se dokopao puta do rodene kuće. Prepoznao sam ga po svojim svjetlećim stopama, zaklinjao da me dovede do melanholične utrobe dobrog doma. Išao sam lagano, nogu-za-nogu, kruneći riječ po riječ ljevanicu Izabranog:

»Ko ... će ... da ... zakuca ... na ... vrata ... moje ... kuće
Jedna ... otvorena ... vrata ... ulazi ... se ...
Jedna ... zatvorena ... vrata ... skrovište ...
Svijet ... bije ... s ... one ... strane ... mojih ... vrata ... «

Izgovarajući u pijanom ritmu riječi ugledah, nenadno, bjelkastu siluetu kakvih već moje užarene oči bijahu bremene u rasprsnuću mnogih zora. Ova, pak, silueta bijaše ne doživljena u panoptikumu novosna; sve jasnije se izljevila u ljudsku sliku i priliku. Što su me više poduzimali potkožni mravi to me zorska slika sve silnije privijala sebi. U trenu pretakanja sijeri u jasnoću vidio sam čovjeka od krvi mesa; stajao je go, bos, uz ivicu puta nadomak kuće. Srce mi nadrastalo grudnu duplju, kosa se ježila na glavi. Mogao sam možda zorsko čeljad i preboljeti u strahu (vičan strahovladu) da ne bijaše patrljka koji je visio na lijevom ramenu. Baš taj grozni patrljak, magnet na ljudskom tijelu, privlačio me sebi.

»Auguste, vrati se u mehanu!«, pozivao me glas iz moždane mehane. Mislio sam o tome da se vratim i izliječim od ove stvarne slike ali noge su same grabile naprijed. Prvi put sam istinski osjećao kako mi se kosa diže na glavi.

Prošao sam pored kljakavog zaustavljena daha, utrčao u dvorište kuće. Nije, u strahu, bilo vremena za radovanje. Ušao sam unutra, zatekao djeda Teodora.

— Gdje si do sada prebijao noći? — pitao.

— Noći su prebijale mene, djede Teo!

— Neka, dijete, neka! Svemu dode kraj! Život je jedan!

— Umalo mi srce ne prepuče!

— Od čega, jesi li muškić!

— Od kljakave ljudske prilike!

— Od mjesečara, dijete, od mjesečara!

Smirio sam strah.

— Ispilo te piće, dijete! Jesi li došao do sebe?

— Došao sam, djede Teo!

Do čistog sebe?

Čutao sam žednom mišlju obujmljujući or-

gane kuće: vrata, prozore, ćoškovne, zidove, plafon, pod . . .

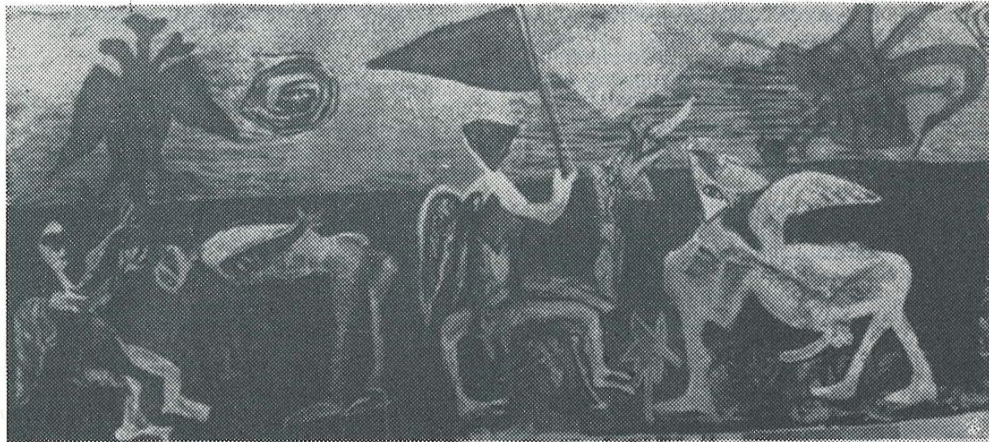
Istu noć istočio sam zajednički, svoj i kućni rodni list:

»Samcit, spaljenih krila tinjam u svom slijepom ermitažu; crna sam vatra grudobolnik što sama sebe ništi, kuća i ja — ne vidimo se. Zagrljeni mi smo anguines proteus laur/nepodnica tek predanjem vezana za nebasa. Ko će da pusti krv ovom slijepom crijevu. O, nas dvoje, što bi dali za kamenac zavičajni u bubregu mjesto svoga kamenja eratičkoga! Šta za pasju pantljičaru! kuću, moj ženski rode od kosti bronžanih majdana, utrobo sapeta mno-

Ujutru, pitala me majka:

— Zašto si pio, sine?

— Da bih vas se poželio, majko!

petar duza

pustinjski lisac

dejan simonović

lisac radi

Uspravnog držanja, kao što je to već davno navikao, lisac sedi za svojim stolom, postavljениm po samoj sredini šatora. Uprkos žezi, njegova košulja je zakopčana sve do dugmeta ispod grla — civilizacija obavezuje. Dugim i tankim, negovanim prstima on prevrće papire pred sobom. Povremeno precrtaiva ili dopisuje sitnim, urednim, gotovo kaligrafskim rukopisom. Kratke i škrte primedbe na marginama.

Poneko ude. Izmeni se par reči. Lisac sluša, prividno rasejan, na licu mu onaj poseban izraz kao da je sve to njemu već davno poznato. A ipak, nešto u njegovom pogledu čini nesigurnim sagovornika, goneći ga da neprestano preispituje ispravnost onoga što je rekao. Lišćevi odgovori, tačnije rečeno upustva, padaju neočekivano. Posle njih je razgovor završen.

okolnosti

No, to bi zbilja mogao biti rat.

U tom slučaju lišćeva košulja nije tek neka obična i svakodnevnica, već košulja — uniforma, košulja — metonimija.

Oni koji ulaze takođe nisu izvesni i neodređeni bilo koji. Oni su potčinjeni. Papiri na stolu su vojni dokumenti, kako oni koji se odnose na neposredne ratne operacije, tako i oni opštije prirode.

Na jednom od platačnih zidova neophodno je, takođe, ustanoviti prisustvo što detaljnije mape područja sa, dvobojnim zastavicama naznačenim, trenutnim položajem suprotstavljenih trupa. Pretpostavljenim, zapravo, položajem.

Pred šatorom — vojnik.

nešto malo beznada

Taj vojnik pred šatorom nije, naravno, neprekidno jedna te ista osoba. Na svaka dva sata menja se njegov konkretno fizičko uobličenje, ali ne i funkcija — nešto između reprezentacije i obezbeđenja.

Isto onako kao što se ne menja ni držanje te figure. Po svim pravilima u svakom trenutku — sa lisцем se nije šaliti.

Kao što se, takođe, ne menja ni prostor koji može obuhvatiti pogledom. Nepregledne, valovite naslage peska, tamo iza džipova. I ona beznadna, potmulo tinjajuća depresivnost koju uporno odbija jer beznade ne spada u vrline utvrđene pravilima njegovog, istina privremenog, zanata. I bolje bi bilo ne odmicati previše pogled. Zadržati ga na onom bliskom i neposrednom, na kretanju vozila i odblescima sunca. I nastaviti sa čekanjem. Ne toliko da prođe smena koliko da se na ulazu šatora pojavi lišćeva vitka i besprekorno utegnuta figura. Ali pojavi drugačije nego obično, ne tek kliznuvši, sa onom većitom mrzovoljom na samoj ivici gadenja, već zastaviš pred njim, izgovorivši, utjedno nadmoćno i brižno: »Kako je vojniče?« »Veoma dobro, gospodine generale«, glasio bi već davno pripremljeni odgovor. Lisac bi ga blago potapšao po ramenu i pozvao unutra u šator. Ponudio bi ga cigaretama. Čutali bi nekoliko trenutaka uvlačeći dimove i promatrajući kartu područja. »Za sada sasvim dobro stojimo«, rekao bi lisac i pogled bi mu postao zamagljen. Potom bi se podrobno raspitao o vojničkim porodičnim prilikama, izrazio svoje žaljenje zbog onemoćalog i bolesnog oca, posavetovavši ga usput da nikada ne ispusti dizgine domaćinstva iz svojih ruku. Možda bi čak, vragolasto namignuvši, izrekao i koju zajedljivu primedbu na račun više komande, nedovoljno osjetljive da bi razumela neophodnost organizovanog prisustva cura u logoru. Zatim bi mu govorio o svom prvom, neuspelom braku, o sinu koga je često teško zauzdati i drugoj, previše rastrošnoj, ali ipak umiljatoj ženi.

informacije

Da, pretpostavljenom položaju, mršti se pred mapom pustinjski lisac. Jer, uprkos svim naporima, situacija na mapi i situacija u stvarnosti nikada nisu u potpunosti identične.

On, naime, veoma dobro zna vrednost tačne i u pravi kontekst smeštene informacije. Njenu čak odlučujuću vrednost jer bitke ne dobija kvalitet, to jest sila, kako to veruju naivni. Zna takođe da ga smatraju domišljatim. Naš